

Gronkiewicz, Stanisław

Analiza antropologiczna przepalonych szczątków kostnych z cmentarzyska ludności kultury łużyckiej w Perespie, pow. tomaszowski

---

Archeologia Polski Środkowowschodniej 8, 71-75

2006

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

STANISŁAW GRONKIEWICZ

ANALIZA ANTROPOLOGICZNA PRZEPALONYCH SZCZĄTKÓW KOSTNYCH Z CMENTARZYSKA LUDNOŚCI KULTURY ŁUŻYCKIEJ W PERESPIE, POW. TOMASZOWSKI

Analiza antropologiczna szczątków kostnych pochodzących z grobów ciała palnych, mimo rozwoju metod identyfikacyjnych, napotyka na szereg trudności wynikających ze specyficznego stanu zachowania materiału kostnego. Stan zachowania szczątków kostnych często uniemożliwia określenie identyfikacyjnych cech osobniczych, co w konsekwencji decyduje o poprawności oceny (J. Strzałko, J. Piontek, A. Malinowski 1973). Ze względu, że na jakość zachowanego materiału wpływa stopień przepalenia, antropolodzy wciąż poszukują metod badawczych ułatwiających wieloaspektową ocenę szczątków kostnych. Przeprowadzenie antropologicznej ekspertyzy zazwyczaj polega na rozdzieleniu kości ludzkich i zwierzęcych, określeniu liczby osobników złożonych w jamie grobowej lub popielnicy, a także określeniu ich wieku i płci w chwili śmierci (J. Piontek 1996). Nie wszystkie fragmenty szkieletu posiadają walory diagnostyczne pomocne przy tych określeniach. Na szczególną uwagę zasługują niektóre fragmenty czaszki, wśród których należy wymienić nadczołową część kości czołowej, kość skroniową (okolice otworu słuchowego i wyrostek sutkowaty), pewne elementy kości jarzmowej. Również wiele informacji pomocnych przy określeniu płci może dostarczyć analiza fragmentów żuchwy, a zwłaszcza okolice guzowatości bródkowej i kąta żuchwy (za J. Gładkowską-Rzeczycką 1974).

Do oceny wieku i płci wykorzystane zostały fragmenty kostne z najlepiej wykształconymi cechami diagnostycznymi zgodnie z powszechnie uznanymi zaleceniami J. Strzałko, J. Piontki, A. Malinowskiego (1973), J. Gładkowskiej-Rzeczyckiej (1974), A. Malinowskiego (1974), D. H. Ubelakera (1978).

We wszystkich 22 analizowanych grobach z Perespy, pow. tomaszowski (por. E.M. Kłosińska 2006) stwierdzona została obecność szczątków ludzkich. Płeć określona została w 14 przypadkach (w tym 8 jako prawdopodobna): w 9 przypadkach szczątki określono jako męskie, a w 6 jako żeńskie. Określenie wieku osobników (z różnym stopniem dokładności) w chwili śmierci było możliwe we wszystkich przypadkach.

OPIS OBIEKTÓW

GRÓB 1 – odkryty przypadkowo przez właściciela pola S. Rzeziaka. Urna zawierała przepalone kości ludzkie, które zostały przez znalazcę wysypane i uległy rozproszeniu.

GRÓB 2 – zawierał szczątki osoby dorosłej. Stopień przepalenia kości – 2/3/4, barwa kości kremowo-szara, waga materiału kostnego około 950 g. Z czaszki w materiale kostnym zidentyfikowano liczne fragmenty: kości sklepienia czaszki z częściowo zobliterowanymi szwami; trzonu i gałęzi żuchwy z zachowanym zębodołem M_3 (zobliterowane zębodoły M_1 i M_2), wewnętrznej części trzonu żuchwy z okolicy spojenia ze słabo wykształconym guzkiem, lewej i prawej kości szczękowej, górnego ostrego brzegu oczodołu oraz 6 fragmentów korzeni zębów stałych. Ze szkieletu postkranialnego rozpoznano liczne fragmenty: trzonów kości długich, trzonów kręgow, 2 dystalne paliczki palców ręki, części paliczków i kości śródreżca, kości haczykowatej nadgarstka, rzepki, części nasadowych wraz z fragmentami powierzchni stawowych kości długich, a także głów kości ramiennych lub udowych. Na podstawie zachowanego materiału można określić, że są to szczątki osobnika płci żeńskiej w wieku *Adultus/Maturus*. W materiale wystąpiła domieszka przepalonych kości zwierzęcych.

GRÓB 3 – zawierał szczątki osoby dorosłej. Stopień przepalenia kości – 2/3, barwa kości szara, waga około 1600 g. Z czaszki zidentyfikowano liczne części kości: sklepienia czaszki (o różnym stopniu przepalenia) z fragmentami otwartych szwów, piramidalne obu kości skroniowych, trzon żuchwy oraz 5 fragmentów korzeni zębów. Ze szkieletu postkranialnego rozpoznano liczne fragmenty: trzonów kości długich, części bliższej kości udowej z fragmentem głowy, kości promieniowej, kości miednicy, łopatki, kości skokowej, bloczka kości ramiennej, rzepkę, kości haczykowatej, 2 paliczków, uszkodzone trzony 12 kręgow, fragment

I kręgu szyjnego oraz delikatnego obojczyka. Zanotowano domieszkę przepalonych kości zwierzęcych. Wiek dorosły, płęć męska.

GRÓB 4 – zawierał szczątki osoby dorosłej. Stopień przepalenia kości – 3, barwa kości szarawa, waga około 1400 g. Z czaszki rozpoznano liczne fragmenty: kości sklepienia czaszki, lewej kości jarzmowej, lewej i prawej kości skroniowej z okolicy otworu słuchowego, części piramidalnych obu kości skroniowych, kości klinowej, lewej części trzonu/gałęzi żuchwy, trzonu żuchwy z okolicy spojenia żuchwy ze średnio wykształconym guzkiem, lewej i prawej kości szczękowej z zachowanymi zębodołami, lewy i prawy wyrostek stawowy żuchwy, zaokrąglonego górnego brzegu oczodołu oraz 22 korzenie zębów stałych. Ze szkieletu postkranialnego rozpoznano fragmenty: części bliższej kości promieniowej z uszkodzoną główką, II kręgu szyjnego z zębem raczej delikatnej budowy, 15 trzonów kręgów z różnych odcinków kręgosłupa, kości miednicy z okolicy panewki stawowej, liczne trzonów kości długich, kilka żeber, wyrostków stawowych, poprzecznych i kolczystych kręgów, części dalszej kości udowej, 3 paliczki dystalne ręki, kość nadgarstka, paliczków, bloczka kości ramiennej oraz głów kości ramiennych i udowych. W materiale kostnym stwierdzono obecność przepalonych kości zwierzęcych. Wiek dorosły (*Adultus*), płęć prawdopodobnie męska.

GRÓB 5 – zawierał szczątki dziecka. Waga kości około 2 g. Rozpoznano fragment części piramidalnej kości skroniowej oraz drobne ułamki kostne, w tym przepalonych kości zwierzęcych. Wiek – *Infans I* (prawdopodobnie noworodek), płęć nieokreślona.

GRÓB 6 – zawierał szczątki dziecka. Stopień przepalenia kości – 3, barwa szarawa, waga około 25 g. Rozpoznano fragmenty kości sklepienia czaszki o bardzo cienkich ściankach, zawiązek korony zęba trzonowego oraz drobne fragmenty trzonów kości długich. Wiek – *Infans I* (około 9 miesięcy – 1 rok), płęć nieokreślona.

GRÓB 7 – zawierał szczątki osoby dorosłej. Stopień przepalenia kości – 2/3, barwa kości kremowa i brunatno-czarna, waga kości około 1270 g. Z czaszki rozpoznano liczne fragmenty: kości sklepienia czaszki wykazujące ślady jednostronnego działania ognia (zniszczona blaszka zewnętrzna kości), pojedynczy kości czołowej z fragmentem zaokrąglonego brzegu górnego lewego oczodołu, części piramidalnych lewej i prawej kości skroniowej, łuski kości potylicznej, kości klinowej i skroniowej z fragmentem powierzchni stawowej, gałęzi żuchwy, kosteczka słuchowa (kowadelko), 11 korzeni zębów stałych. Ze szkieletu postkranialnego rozpoznano kilka fragmentów: żeber, kości miednicy,

kości śródreżca i paliczków, liczne fragmenty trzonów kości długich o różnym stopniu przepalenia, części nasadowych kości długich oraz mocno uszkodzoną rzepkę. Zanotowano domieszkę kości zwierzęcych – przepalonych i nie przepalonych (współczesnych?). Wiek dorosły; płęć męska.

GRÓB 8 – zawierał trzy naczynia, ułożone jedno na drugim, w których pochowano prawdopodobnie 2 lub 3 osoby dorosłe.

1. Górna urna – zawierała szczątki osoby dorosłej. Stopień przepalenia kości – 3, barwa kości szarawa i czarna, waga około 640 g. Z czaszki rozpoznano drobne fragmenty: kości sklepienia oraz kości części podstawnej. Ze szkieletu postkranialnego rozpoznano fragmenty: trzonów kości długich, bloczek kości ramiennej, części nasadowych kości długich, część łuku kręgu, paliczek dystalny palca ręki oraz części dystalne kości śródreżca. Zanotowano domieszkę przepalonych kości zwierzęcych. Wiek dorosły, płęć nieokreślona.

2. Dolna urna – zawierała szczątki osoby dorosłej. Stopień przepalenia kości – 2/3/4, barwa kości szara i czarna, waga około 830 g. Z czaszki rozpoznano liczne fragmenty: kości sklepienia czaszki, części piramidalnych lewej i prawej kości skroniowej, trzonu żuchwy z okolicy spojenia, prawej kości jarzmowej z dolną krawędzią oczodołu oraz 2 korzenie zębów. Ze szkieletu postkranialnego rozpoznano fragmenty: obojczyka, trzonów i łuków kręgów szyjnych (wypalonych na czarny kolor), żeber, liczne trzonów kości długich, a także części nasadowych kości długich. Wiek dorosły (*Adultus*), płęć prawdopodobnie żeńska. Szczątki z zachowanych urn mogą należeć do jednego osobnika.

GRÓB 9 – zawierał szczątki osoby dorosłej. Stopień przepalenia – 3/4, barwa szarawa, waga około 1500 g. Z czaszki rozpoznano następujące fragmenty: kilka kości sklepienia czaszki (w tym kości czołowej o grubości 8-10 mm, z zaokrąglonym brzegiem górnym oczodołu), części piramidalnej kości skroniowej, kości klinowej, wyrostka dziobiastego, wyrostek czołowy lewej kości jarzmowej z miernie wykształconym guzkiem brzeżnym oraz koronę zęba. Ze szkieletu postkranialnego rozpoznano liczne fragmenty: różnej wielkości trzonów kości długich, 7 trzonów kręgów piersiowych i lędźwiowych, wyrostków stawowych kręgów, liczne żeber, łopatki, masywnego obojczyka, nasady dalszej kości udowej, głów kości ramiennych i udowych, kości krzyżowej oraz 6 paliczków ręki. Płęć prawdopodobnie męska, wiek dorosły. W materiale stwierdzono obecność domieszki przepalonych kości zwierzęcych.

GRÓB 10 – zawierał szczątki osoby dorosłej. Stopień przepalenia – 2/3, barwa kości biało-szara, waga około

2570 g. Z czaszki rozpoznano liczne fragmenty: kości sklepienia czaszki z fragmentami otwartych szwów (w tym łuski kości potylicznej o silnym urzeźbieniu), wyrostka czołowego kości jarzmowej z wyraźnym guzkiem brzeżnym, wyrostka czołowego kości szczękowej, górnego brzegu lewego oczodołu o zaokrąglonej krawędzi, trzonu żuchwy z zębodołami zębów trzonowych M_1 i M_2 i korzeniem M_3 , lewej kości szczękowej z zębodołami, gałęzi żuchwy z wyrostkami dziobiastymi, części piramidalnych kości skroniowych, wyrostka kłykciowego żuchwy oraz 17 korzeni zębów i 2 koron zębowych. Ze szkieletu postkranialnego rozpoznano liczne duże fragmenty: kości długich kończyn górnych i dolnych, żeber, części nasadowych kości długich, obojczyków, części bliższych kości promieniowych z ułamkowo zachowanymi główkami o średnicy >19 mm, trzonów i wyrostków poprzecznych i stawowych kręgów różnych odcinków kręgosłupa, talerza biodrowego, łuku I kręgu szyjnego, talerza biodrowego, kości biodrowej z fragmentem panewki stawu biodrowego, łopatki – wyrostka barkowego i wydrążenia stawowego, kości stępu, liczne kości śródrezcza, śródstopia i paliczków, a także kości nadgarstka. Wśród materiału kostnego stwierdzono obecność przepalonych kości zwierzęcych. Wiek dorosły (*Adultus*), płeć prawdopodobnie męska.

GRÓB 11 – zawierał przepalone kości dziecka. Stopień przepalenia kości – $3/4$, barwa kości szaro-kremowa, waga około 250 g. Rozpoznano liczne fragmenty: kości sklepienia czaszki o cienkich ściankach, części piramidalnych kości skroniowych, kości czołowej z brzegiem górnym oczodołu, trzonu żuchwy, wyrostków kłykciowych żuchwy, żebra, obojczyka, drobne kości długich oraz zawiązki 7 koron zębowych. Wiek – *Infans I* (około 5 lat), płeć nieokreślona.

GRÓB 12 – wśród ułamków rozbitej popielnicy rozpoznano trochę przepalonych kości osoby dorosłej. Stopień przepalenia kości – $3/4$, barwa kości kremowo-szarawa, waga około 175 g. Rozpoznano kilka fragmentów: kości sklepienia czaszki z otwartymi szwami, części piramidalnej kości skroniowej, trzonów kości długich, łuku kręgu (ciemniejszej barwy), części nasadowych kości długich. Wiek prawdopodobnie dorosły, płeć nieokreślona.

GRÓB 13 – spośród ułamków rozbitej popielnicy (popielnic ?) zebrano trochę przepalonych kości ludzkich. Stopień przepalenia kości – $2/3$, barwa przepalonych kości – kremowa (fragmenty kości czaszki z zabarwieniem szaro-czarnym), waga około 175 g. W materiale kostnym rozpoznano następujące fragmenty czaszki: kilka kości sklepienia czaszki (o różnej

grubości) z zachowanymi fragmentami otwartych szwów czaszkowych, części piramidalnej kości skroniowej, kości czołowej wraz z lekko zaokrąglonym brzegiem górnym oczodołu. Ze szkieletu postkranialnego zidentyfikowano liczne fragmenty: trzonów kości, głowy kości ramiennej, mały żebra, trzonu oraz wyrostka poprzecznego kręgu, dystalny paliczek palca ręki oraz paliczka bliższego. Na podstawie zachowanego materiału kostnego wnioskować można, że są to szczątki co najmniej dwóch osobników (ze względu na zróżnicowanie grubości kości sklepienia czaszki), z których jeden to osobnik prawdopodobnie płci żeńskiej w wieku dorosłym (*Adultus*).

GRÓB 14 – zawierał przepalone szczątki kilku osób. Stopień przepalenia kości – 3, barwa szaro-kremowa, waga około 560 g. Z czaszki rozpoznano kilka fragmentów: kości sklepienia czaszki z fragmentami otwartych szwów, trzonu żuchwy z zachowanymi zębodołami z bardzo słabo wykształconym guzkiem, gałęzi żuchwy, 3 części piramidalnych kości skroniowych, 2 korzenie zębów, jeden uszkodzony ząb oraz kości klinowej. Ze szkieletu postkranialnego rozpoznano drobne fragmenty: żeber, wyrostków stawowych kręgów szyjnych, kilku kości śródrezcza, 4 paliczków, obojczyka – delikatnej budowy, liczne trzonów kości długich, części nasadowych kości długich, uszkodzoną główkę kości promieniowej o średnicy <20 mm. Na podstawie zachowanego materiału kostnego można stwierdzić, że zwiera on szczątki minimum dwóch osobników (3 części piramidalne), z czego jeden to prawdopodobnie osobnik płci żeńskiej w wieku dorosłym (*Adultus*). W diagnozowanym materiale zanotowano obecność przepalonych kości zwierzęcych.

GRÓB 15 – zawierał szczątki osoby dorosłej. Stopień przepalenia kości – $2/3/4$, barwa kości szarawa, waga około 640 g. Z czaszki rozpoznano fragmenty: kości sklepienia czaszki, łuski kości potylicznej, lewej i prawej kości ciemieniowej z odcinkiem otwartego szwu strzałkowego, części piramidalnej kości skroniowej, kości klinowej i wyrostka sutkowatego, drobny ułamek kości szczękowej z 2 zębodołami oraz 16 korzeni zębów stałych. Ze szkieletu postkranialnego rozpoznano fragmenty: trzonów kości długich, obojczyka, wyrostków stawowych kręgów, I kręgu szyjnego, błoczka kości ramiennej, 4 kości nadgarstka, 8 paliczków dystalnych ręki i stopy, kości śródrezcza i 5 paliczków ręki. Zanotowano obecność przepalonych kości zwierzęcych. Wiek dorosły (*Adultus*), płeć prawdopodobnie męska.

GRÓB 16 – zawierał szczątki osoby dorosłej. Stopień przepalenia kości – $2/3$, barwa kości szara, waga około 1280 g. Z czaszki rozpoznano fragmenty: kości skle-

pienia czaszki o grubości 5,5-8 mm, kości czołowej z zaokrąglonymi brzegami górnymi oczodołów, kości skroniowej z zachowanym odcinkiem łuku jarzmowego, wewnętrznej części lewej połowy trzonu żuchwy z zachowanymi zębodołami oraz 4 korzenie zębów stałych. Ze szkieletu postkranialnego rozpoznano fragmenty: trzonów kości długich, trzonów kręgów piersiowych i lędźwiowych, wyrostków stawowych kręgów, obojczyka, części dalszej kości udowej (powierzchni stawowej), panewki stawu biodrowego, łopatki (wydrążenia stawowego) oraz 9 paliczków. Płeć męska, wiek dorosły. W materiale domieszka przepalonych kości zwierzęcych oraz nieprzepalony kieł zwierzęcia drapieżnego.

GRÓB 17 – zawierał szczątki osoby dorosłej. Stopień przepalenia kości – 3, barwa kości biało-szara, waga około 1310 g. Z czaszki rozpoznano fragmenty: kości sklepienia czaszki (grubość ścianek kostnych 3-5,5 mm) z odcinkami otwartych szwów, brzegu górnego prawego oczodołu z bardzo słabo zaokrągloną krawędzią, prawej i lewej kości jarzmowej z delikatnym wyrostkiem czołowym i słabo wykształconym guzkiem brzeżnym, części piramidalnych lewej i prawej kości skroniowej, lewej części gałęzi żuchwy, wyrostka dziobniastego żuchwy, kości skroniowej – panewki stawu żuchwy, części podstawnej czaszki, lewej kości skroniowej z odcinkiem łuku jarzmowego oraz 12 zębów stałych. Ze szkieletu postkranialnego rozpoznano fragmenty: trzonów kości długich (w tym większe części bliższej kości łokciowej), główki kości promieniowych lewej i prawej o średnicy około 20 mm, części bliższych lewej i prawej kości promieniowej, lewego i prawego obojczyka delikatnej budowy, 17 paliczków rąk i stóp, kości miednicy, trzonów 5 kręgów piersiowych i lędźwiowych, łopatki z wydrążeniem stawowym, fragmenty wyrostków stawowych i poprzecznych kręgów, główki kości ramiennej i udowej, kości skokowej. Wiek dorosły (*Adultus*), płeć żeńska.

GRÓB 18 – zawierał szczątki dziecka. Stopień przepalenia kości – 3, barwa kości kremowo-szara, waga około 220 g. Rozpoznano następujące fragmenty szkieletu: liczne kości sklepienia czaszki, 4 korony zębowe, korzeń zęba, liczne trzony kości długich, części nasadowe kości długich. Wiek - *Infans I* (5-6 lat), płeć nieokreślona.

GRÓB 19 – w pobliżu zniszczonej popielnicy odkryto nieco przepalonych kości ludzkich. Stopień przepalenia kości – 3, barwa kości kremowa i szara, waga około 80 g. Rozpoznano następujące fragmenty szkieletu: kilka kości sklepienia czaszki, części piramidalnej ko-

ści skroniowej, zawiązek korony zęba stałego (prawdopodobnie M_3), kilka ułamków trzonów kości długich, trzon kręgu, wydrążenie stawowego łopatki. Wiek – *Juvenis*/wczesny *Adultus*, płeć nieokreślona.

GRÓB 20 – zawierał przepalone kości dziecka. Stopień przepalenia kości – 3/4, barwa kremowo-brunatna, waga około 38 g. Z czaszki zidentyfikowano fragmenty: części piramidalnych obu kości skroniowych, drobnych – o bardzo cienkich blaszkach – kości sklepienia czaszki, zawiązków koron zębów mlecznych. Ze szkieletu postkranialnego rozpoznano fragmenty: trzonów kości długich oraz kości ręki lub stopy. Wiek – *Infans I*, płeć nieokreślona.

GRÓB 21 – zawierał szczątki osoby dorosłej. Stopień przepalenia kości – 3/4, barwa kremowo-szara; waga kości około 1490 g. Z czaszki zidentyfikowano fragmenty: kości sklepienia z zachowanymi odcinkami otwartych szwów, łuski kości potylicznej, delikatnego łuku jarzmowego gałęzi żuchwy oraz 2 korzenie zębów. Ze szkieletu postkranialnego rozpoznano fragmenty: trzonów kości długich, trzonów kręgów ze wszystkich odcinków kręgosłupa, wyrostków poprzecznych i stawowych kręgów, żebra, bloczka kości ramiennej, główki kości udowych, panewki stawu biodrowego, kości miednicy, części nasadowych kości długich, kości stępu, kości nadgarstka, 7 paliczków ręki oraz główki kości promieniowej. Wiek dorosły, płeć prawdopodobnie męska. W materiale zidentyfikowano fragmenty przepalonych kości zwierzęcych.

GRÓB 22 – zawierał szczątki osoby dorosłej. Stopień przepalenia kości – 2/3, barwa kremowo-szaro-brunatna, waga około 140 g. Z czaszki zidentyfikowano fragmenty: kości sklepienia, podstawy czaszki oraz korzenia z ułamkiem zęba stałego. Ze szkieletu postkranialnego rozpoznano fragmenty trzonów kości długich kończyn o zróżnicowanym stopniu przepalenia i barwie, a także ułamek żebra. Wiek dorosły, płeć nieokreślona.

GRÓB 23 – zawierał szczątki osoby dorosłej. Stopień przepalenia kości – 3, barwa kremowo-szaro-brunatna, waga kości około 123 g. Z czaszki rozpoznano kilka fragmentów kości sklepienia z zachowanymi odcinkami otwartych szwów. Ze szkieletu postkranialnego rozpoznano fragmenty: trzonów kości długich (w tym ułamek trzonu kości udowej o bardzo masywnej budowie oraz trzonu kości łokciowej). W materiale diagnostycznym zanotowano domieszki drobnych przepalonych ułamków kości zwierzęcych. Wiek dorosły, płeć męska.

LITERATURA

- Gładkowska-Rzeczycka Judyta
1974 *O metodach stosowanych w badaniach materiałów kostnych z ciałopalnych cmentarzysk*. W: *Metody, wyniki i konsekwencje badań kości z grobów ciałopalnych*. Materiały z sesji naukowej w dniu 25 III 1972, red. H. Giżyńska. Poznań, s. 85-92. *Antropologia* 2.
- Kłosińska Elżbieta M.
2006 *Sprawozdanie z badań na cmentarzysku ludności kultury łużyckiej w Perespie, pow. tomaszowski, w sezonach 2003-2004*. *Archeologia Polski Środkowoschodniej* 8 (w tym tomie).
- Malinowski Andrzej
1974 *Historia i perspektywy antropologicznych badań grobów ciałopalnych*. W: *Metody, wyniki i konsekwencje badań kości z grobów ciałopalnych*. Materiały z sesji naukowej w dniu 25 III 1972, red. H. Giżyńska. Poznań, s. 7-15. *Antropologia* 2.
- Piontek Janusz
1996 *Biologia populacji pradziejowych*. Poznań.
- Strzałko Jan, Piontek Janusz, Malinowski Andrzej
1973 *Teoretyczno-metodyczne podstawy badań kości z grobów ciałopalnych*. *Materiały i Prace Antropologiczne* 85, s. 179-201.
- Ubelaker Douglas H.
1978 *Human Skeletal Remains. Excavation, analysis, interpretation*. Chicago.

STANISŁAW GRONKIEWICZ

ANTHROPOLOGICAL ANALYSIS OF CREMATED BONE REMAINS FROM A CEMETERY OF THE PEOPLE OF THE LUSATIAN CULTURE IN PERESPA, TOMASZÓW LUBELSKI DISTRICT

SUMMARY

An anthropological analysis of bone remains obtained from cremation graves, in spite of a development of identification methods, encounters variety of difficulties as a result of specific state of preserving of osseous materials. Conditions of preservation of bony remains often make a qualification of individual features impossible, what in consequence determine a correctness of estimation. Considering the problem that a degree of burning implies a standard of survived material, anthropologists still look for research methods making easier multi-complexion qualification of bone remnants. An execution of an anthropological report usually consists in separation of human and animal bones, definition of a number of persons buried in a pit grave or an urn and also assignation of their gender and age of death. Not all fragments of skeleton show diagnostic value, helpful in achieving of above examination. But a special atten-

tion ought to be turned to some parts of skull, among them one can mention a frontal bone with supraorbital region, a temporal bone (e.g. its mastoid process), some parts of a zygomatic bone. As well many information helpful to state a sex, an analysis of elements of a mandible, particularly a region of mentum and a mandible angle can yielded. In this report to appoint an age and a sex, fragments of bones with the best developed diagnostic features were used.

In all discussed graves from Perespa (together 22), there was recorded a presence of human remains. A sex was qualified in 14 cases (in 8 only as probable one): in 9 cases remnants were defined as male and in 5 as female. A designation of an age of individuals (with various degrees of precision) in moment of their death was realizable in all cases.

Mgr Stanisław Gronkiewicz
Zakład Antropologii PAN
Ul. Kuźnicza 35
50-951 Wrocław
Stanislaw.Gronkiewicz@antro.pan.wroc.pl